

A kortárs művészet bűvöletében

Nahát! Válogatás a Zimányi-gyűjteményből

LÓSKA LAJOS

Kepes Intézet, Eger, 2018. XI. 24. – 2019. III. 9.

A télen két jelentős magángyűjtemény, az Antal–Lusztig és Vass László-gyűjtemény mutatkozott be új, márciusig megtekinthető kiállítással. Számomra azonban az igazi meglepetést egy harmadik, Zimányi László ez idáig kevésbé ismert kollekciója okozta. Az Egerben, a Kepes Intézetben több mint kétszáz művet felvonultató tárlat

– ahogy ezt Nagy T. Katalin kurátor is kiemeli bevezetőjében – az 50-es évek közepétől a 1990-es évek végéig ad áttekintést a magyar művészetről. A gyűjtemény életre hívója válogatási, vásárlási szempontjairól így vall: „Nem ragaszkodom alkotásokhoz, stílusokhoz vagy technikákhoz. Az érzéki szépet keresem és az értelem igazát.”

Az anyag ennek ellenére egységet alkot, jól dokumentálja a múlt század 40-es éveinek végétől az ezredfordulóig tartó etap művészetét. Kiemelkedő szelete a több mint félszáz darabos Schaár Erzsébet–Vilt Tibor-kollekció, de szerepel a tárlaton az Európai Iskola, a Zuglói Kör, az Iparterv, a Szürenon, valamint a Vajda Lajos Stúdió számos képviselője. Az irányzatokhoz nem köthető alkotók névsora – amelyben ott találjuk Román Györgyöt, Veszelszky Bélát, Földi Pétert, Bukta Imrét – szintén nem lebecsülendő, ahogy a külföldön megtelepedett magyar művészek is bőségesen képviseltetik magukat.

A gyűjteményben a festmények dominálnak. Ha ragaszkodunk az időrendhez, az előzményekkel kell kezdenünk. Az első termet mindenekelőtt az Európai Iskola uralja:

monumentális, nőket ábrázoló kompozíciója, az 1968-as szentendrei mozaiktervének egyik részlete, változata, már átviszi a nézőt a 60-as évekbe.

A kiállított anyag legnagyobb része ebből az évtizedből való. Bemutatásukat mégis Hantai Simon egy korábbi, 1956-os, kanyargó, gubancoló, visszakapart-visszatört vonalakkal teli nonfiguratív vásznával (*Cím nélkül*) kell kezdenem, mert a képfeletlen megfigyelhető technikát előszeretettel alkalmazza majd tárgyakkal telezsúfolt kompozícióin Csernus Tibor, és több más szürnaturalista festő is. Ez konkrétan tetten érhető Csernus *Bábel* (1960 körül) című olajképén, illetve Csáji Attila korai, kevésbé ismert *Pár növénné válva* (1965) című alkotásán.

Az arányokból arra is következtethetünk, hogy a gyűjtő az évtized első felének gesztus/informel stílusát részesíti előnyben a síkkonstruktivizmussal, hard edge-dzsel szemben. Gesztusfestményeket láthatunk Orosz Gellértől (*Jelek*, 1960), Frey Krisztiántól (*Élvezem*, 1963),

forrás: Rosta József

találkozhatunk egy Vajda Lajos- és egy Bálint Endre-rajzzal, amelyek jól illusztrálják, hogy Vajda mennyire hatott a fiatal Bálintra. Nem messze tőlük Bálint érett korszakából való kiforrott sötét, sejtelmes angyalos képe függ. Gyarmathy Tihámér *Szeretete* (1952) egy viszonylag nagy méretű önlemezre készült, és összehurkolódó, körkörös alakzatokból épül fel. Nagy valószínűséggel a saját öröme festhette a művész, mert akkoriban, a kemény szocreál idején, nem hogy nem állíthatott ki, de még festéket sem vásárolhatott a művészellátóban az, aki nem volt a Képzőművész Szövetség tagja. Barcsay Jenő

HANTAI SIMON: *Cím nélkül*, 1956, olaj, vászon, 105×146 cm HUNGART © 2019

illetve e stílus jegyeit viseli Tót Endre kollázsa is (*Az utcán*, 1965). Az időszakhoz köthetők Molnár Sándornak a Párizsi Iskola néhány képviselőjével (Bazaine, Manessier) rokon színes, organikus, nonfiguratív vásznai (például az *Ősz*, 1965). Itt, az absztrakt művek között kell megemlítenem a már a háború előtt is kiállító Vaszkó Erzsébet hosszú, vékony, nyújtott téglalap formájú, 1970 körülre datált pasztelljét, amely véleményem szerint korábbi lehet, ugyanis ilyen típusú munkákat jellemzően a 60-as évek első felében-közepén festett. A nálunk is

FIEDLER FERENC: *Cím nélkül*,
1970, olaj, vászon, 116×81 cm
HUNGART © 2019

Fotó: Zima György

MOLNÁR SÁNDOR: *Ősz*, 1965,
olaj, vászon, 60×80 cm
HUNGART © 2019

Fotó: Zima György

népszerű pop-art, bár nem hangsúlyosan, de jelen van a kollekción: ide sorolható Siskov Ludmil lebegő figurás és FLOP-feliratos, illetve Halász Károly korai, színes és a motívumokat ismétlő *Pop-art tanulmányok IV.* (1968) című alkotása. Ez utóbbi motívumismétlő kompozíciók közé tartozik Fajó János legpoposabb neokonstruktív *Piskótája* (1973), valamint Hencze Tamás *Dinamikus struktúrája* (1970) is.

Kiemelt helyet foglalnak el a gyűjteményben az ugyancsak a nagy generációhoz tartozó művészek későbbi, az 1980-as évek elején született alkotásai. Keserű Ilona egymásra rakódó, üdén színes formáiban nem nehéz felismerni szív alakú, emblémának tekinthető sírkőmotívumának egyik variációját (*Képződő tér [Nézhetetlen]*, 1980). Nádler István zenére festett képén (*Cím nélkül*, 1982) színes gesztusok sorjáznak. Figyelmet érdemel Erdély Miklós színes köröket felvonultató pasztelleje (*Elszabadult körök*, 1984 körül), valamint Lakner László nagy méretű, egyszerre gesztusjellegű és írást imitáló vászna (*Megjegyzések dr. Sigmund Freud szexterápiájához*, 1987).

Egy festő ismerősöm említette egyszer (kitűnő művésze van szó), hogy az ő képei sokszor azért nem kerülnek be a különböző válogatásokba, mert kilógnak a sorból, elütnek a környezetüktől, nem köthetők az egyetemes áramlatoktól inspirált társaikhoz.

A Zimányi-gyűjtemény bemutatóján ezt az ellentétet úgy hidalta át a kurátor, hogy külön termet szánt az egyéni hangú művészeknek. Így került egy csoportba az örök különálló Román György a fehér szín organikus kavargását, misztikáját demonstráló Tóth Menyhérttel, a színes festékpontokból építkező Veszelszky Béla az ugyancsak apró motívumokkal dolgozó, türelemfestészetet művelő Molnár Péterrel. De ebben a mezőnyben található Ujházi Péter groteszk, ironikus műve, a gyerekrajzok őszinte naivitásából merítő, majd a teljességet köralakokban megfogalmazó Földi Péter és a falusi lét valóságát a művészet világába emelő Bukta Imre alkotása, valamint El Kazovszkij két nívós olajképe is.

Az anyagot lezáró 90-es éveket többek között feLugossy László egyénivé szublimált erotikus posztdada-posztpop-, illetve Gaál József egyszerre archaizáló, szürreális és Bada Dada extravagáns festménye képviseli.

A grafikák készülésének időintervalluma részben megegyezik festményekével, de a hangsúly inkább az 1970-as évekre esik, arra az időszakra, amikor a klasszikus technikák mellett megjelentek a különböző fotóalapú eljárások, a szita- és az ofszetnyomás. Közülük elsősorban Csáji Attila társadalomkritikus (*Egységben az erő*, 1970) és Pinczehelyi Sándor emblemikus (*Sarló és kalapács*, 1973) nyomatait, továbbá Baranya András kitűnő késői kézzábrázolásait (*Kéz fekete háttérrel I-II.*, 1984) emelem ki.

CSERNUS TIBOR: *Bábel*, 1960 körül, olaj, fa, 82×61,5 cm HUNGART © 2019

A kisplasztikákat a középső, legnagyobb teremben találjuk, ahol a tárlat emblémájaként is felfogható, korábban már megismert Keserű Ilona- és Hantai Simon-festmény is látható. A kis szobrok nagy részét az a több mint félszáz, Vilt Tibor és Schaár Erzsébet hagyatékból származó mű teszi ki, amely elénk tárja az életpályák jelentősebb állomásait. Vilt Tibor plasztikáinak sora a 40-es években született expresszív darabokkal indul (*Magány*, 1944, *Közöny*, 1952), és eljut a 70-es évekig (*Három forma*, 1970).

Schaár Erzsébet szétágazó, forma- és témakereső tevékenységének állomásait viszonylag jól nyomon tudjuk követni az 1950-es évektől (*Úlő nő*, 1950) a hosszú, vékony „giacomettis” figurákon keresztül (*Lépfő férfi*, 1966) a teret szervező, hangsúlyozó kisbronzokig (*Falak és ajtó*, 1967), illetve a popos, az *Utca* című installációból ismert, gipszből öntött női portréig. A Schaár–Vilt-kollekció, valamint Harasztj István kézzel forgatható mobilja mellett említést érdemel egy Kemény Zoltán-relief (*Három elem*, 1961) is, mivel tudomásom szerint tőle nem nagyon található alkotások magánygyűjteményekben. A nonfiguratív domborművel

fotó: Zima György

szemben Borberek Kovács Zoltán hárfázó nőt megörökítő plasztikája látható. E két szobrásszal el is érkeztünk a külföldre szakadt magyar vagy magyar származású művészekhez, Kepes Györgytől Reigl Juditig, Fiedler Ferencről Lahner Emilig és társaikig, akik számos művel képviseltetik magukat az anyagban.

Nem szokványos megoldás, de mindenképpen ötletes, hogy fényképgalériával is kiegészül a kiállítás: a művészek fotóportréi közvetlenebbé teszik a befogadást, közelebb hozzák a nézőt a művekhez.

A gyűjtőktől gyakran megkérdezik a tudálékos riporterek, hogy mi készíti őket a képzőművészeti munkák vásárlására, birtoklására. Egyeseknek a gyűjtés befektetés, üzlet, másoknak az önmegvalósítás egy formája. E két indíték legtöbbször együtt jelentkezik, de a gyűjteményépítésre számos más, kevésbé pragmatikus motiváció – például értékmegőrzés – is létezik. Kortárs művészetet gyűjteni, birtokolni izgalmas, ugyanakkor kockázatos vállalkozás, a jó szem és jó ízlés mellett némi szerencse is kell hozzá, mert napjaink műtárgyainak ára még labilis, bukni és nyerni egyaránt lehet rajtuk. A rendszerváltás után a féllégálisból legálissá váló műgyűjtés egyre népszerűbb lett, és külön öröm, hogy egyre jelentősebbé válik értékmegőrző, értékteremtő funkciója. Meggyőző bizonyíték erre a nem túl régen létező, de máris komoly reputációval rendelkező Zimányi-gyűjtemény.

SCHAÁR ERZSÉBET: *Női fej*, é. n.,
gipsz, poliuretán hab, rézdrót, 44x21x10 cm
HUNGART © 2019

ERDÉLY MIKLÓS: *Elszabadult körök*, 1984 körül,
karton, pasztell, spray, 69x99 cm HUNGART © 2019

fotó: Zima György